

Imię i nazwisko doktora: Ryszarda Cierzniewska	
Tytuł rozprawy doktorskiej: Praca dydaktyczno-wychowawcza w seminariach nauczycielskich okresu II Rzeczypospolitej	
Promotor: prof. dr hab. Bronisław Ratuś	
Recenzenci: prof. dr hab. Danuta Koźmian, prof. nadzw. dr hab. Andrzej de Tchorzewski	
Data publicznej obrony: 13.07.1994 r.	Data nadania stopnia: 13.07.1994 r.
<p>Charakterystyka rozprawy doktorskiej:</p> <p>Od historii myśli pedagogicznej, wyodrębniającej się z szeroko rozumianej historii wychowania oczekuje się wykazywania związków między praktyką pedagogiczną a myślą społeczną. Dla dzisiejszego rozumienia stanu naszej edukacji ważne jest sięganie do wcześniejszych doświadczeń, w których można znaleźć płodne inspiracje, ale również obciążające zaległości, mocno zakorzenione w tradycji nawyki utrudniające dokonanie koniecznych zmian.</p> <p>W latach 1919-1939 intensywnie poszukiwano, w teorii i praktyce właściwego systemu kształcenia nauczycieli, zwłaszcza dla szkół powszechnych. Wyrazem tego była szeroko zakrojona dyskusja toczona między nauczycielami, pedagogami, wszelkimi działaczami społecznymi, czy wreszcie politykami. Akty prawne, stenogramy sejmowe, prasa codzienna, czasopisma i monografie pedagogiczne, czy wreszcie dokumentacja i sprawozdania konkretnych seminariów obfitowały w fakty i ich interpretacje, tworząc mozaikę poglądów i działań. Właśnie w tych źródłach można było odczytać zarówno problemy, które usiłowano rozwiązać, jak i sposoby im zaradzenia. Zgromadzony materiał badawczy pozwolił na wyodrębnienie następujących problemów ogólnych:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Jakie występowały generalne tendencje i szczegółowe koncepcje wychowawcze w seminariach nauczycielskich II Rzeczypospolitej? 2. W jaki sposób kształcono i wychowywano nauczycieli szkół powszechnych (dając im wykształcenie na poziomie średnim – mała matura)? 3. Jakie czynniki w systemie oddziaływań pedagogicznych miały decydujące znaczenie? 4. Czy i jakim zakresie seminaria nauczycielskie odpowiadały potrzebom i spełniały pokładane w nich nadzieje na skuteczne przygotowanie nauczycieli do zawodu? <p>Międzywojenna myśl pedagogiczna obok wchłaniania najnowszych impulsów niesionych „nowym wychowaniem” i rozwijającą się pedagogiką kultury angażowała się w rozstrzyganie i realizację aktualnych potrzeb edukacji, a szczególnie w kwestie kształcenia nauczycieli odradzającego się państwa. Konieczność stworzenia własnego systemu edukacji (obowiązek kształcenia wprowadzono w Polsce dopiero w 1919 roku), wygenerowania własnej, polskiej kadry pedagogicznej dla budowanego od podstaw szkolnictwa, było z jednej strony palącym problemem, a z drugiej zaś tworzyło szczególny kontekst niezwykle inspirujący wszystkich pedagogów. Seminaria nauczycielskie (bo na tę formę kształcenia mimo oporu środowiska pedagogów zdecydowało się Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego) tworząc swoją tożsamość instytucjonalną, odegrały niezwykle znaczącą rolę w tworzeniu przyszłego kształtu, treści i jakości naszej edukacji. Były polem tworzenia i aplikowania teorii pedagogicznych, które następnie były przenoszone na grunt oświaty powszechnej. Mimo pewnych ułomności tych zakładów kształcenia nauczycieli nie można odmówić im istotnego wkładu w podniesienie poziomu wykształcenia kadry nauczycielskiej, w wypracowanie szczegółowych koncepcji edukacji nauczycielskiej, w których było miejsce na ożywiony ruch myśli pedagogicznej, wytworzenie atmosfery zaangażowania, trwałej manieri podnoszenia swoich kompetencji tak znamiennej dla kadry seminarialnej.</p> <p>Dysertacja obejmuje siedem pól badawczych, z których każde ukazuje pewien fragment ówczesnej rzeczywistości, wraz z próbą rekonstrukcji i interpretacji poglądów podmiotów zaangażowanych w tworzenie i działalność seminariów. W pierwszym ukazano stan i</p>	

potrzeby szkolnictwa powszechnego na progu odzyskania państwowości. W drugim objęto namysłem przemiany organizacyjne i programowe seminariów, zmieniającą się sieć tych placówek, wraz z próbą interpretacji polityki państwa dotyczącej tworzenia i utrzymywania seminariów. Warto wspomnieć, że dominowały męskie zakłady kształcenia nauczycieli, natomiast żeńskie były zakładane przez osoby prywatne. Okazało się również, że obydwie typy seminariów (męskie i żeńskie) realizowały nieco różniące się programy kształcenia, które szczegółowo zostały omówione w kolejnych częściach dysertacji. Trzy następne rozdziały pracy obejmowały kwestie związane z realizacją zadań dydaktycznych i wychowawczych seminariów oraz teleologicznymi podstawami tych procesów. W tej części obok dyskusji ideologicznej przedstawiono plony myśli pedeutologicznej, bowiem obydwie stanowiska miały ogromne znaczenia dla treści i jakości pracy pedagogicznej realizowanej w seminariach nauczycielskich Drugiej Rzeczypospolitej. Wykorzystanie szerokiej bazy źródłowej pozwoliło na stosunkowo dokładną rekonstrukcję tego, co zachodziło w tych placówkach, jednocześnie podjęto próbę nadania znaczeń podejmowanych zabiegów, ich sensów ideologicznych i pedagogicznych. W ten oto sposób zostały stworzone podstawy dla podjęcia próby pochylenia się nad rezultatami kształcenia i wychowania w przyszłych nauczycieli w skali ilościowej i warstwie jakościowej.

W dysertacji zgromadzono i usystematyzowano materiał empiryczny, który pozwolił na postawienie ważnych dla edukacji i dziś tez:

1. Znaczący wkład dla jakości pracy seminariów nauczycielskich miała myśl pedagogiczna, wskazująca na konieczne kierunki kształcenia przyszłych nauczycieli.
2. Harmonijne połączenie teorii z praktyką pedagogiczną, współtworzenie kultury kształcenia nauczycieli w łączności seminariów ze szkołami ćwiczeń stwarzało możliwości autentycznego dojrzewania do zawodu, a nadto płynnego transmitowania najnowszej myśli pedagogicznej w rzeczywistą pracę szkół ćwiczeń i dalej do innych szkół.
3. Połączone organizmy szkoły ćwiczeń z seminariami były polem autentycznych eksperymentów pedagogicznych, gdzie dokonywano prób aplikowania europejskich teorii i modyfikowania ich pod kątem specyfiki rodzimej kultury i potrzeb środowiska.
4. Pozostawienie programów tzw. półotwartych stwarzało duże pole dla autentycznego tworzenia przez grono nauczycieli seminarialnych własnych wizji pedagogicznego przygotowania nauczycieli do zawodu, wręcz przyczyniało się do ich generowania.
5. Mimo przemian zachodzących w ideologicznym korpusie ówczesnej polityki, to właśnie w seminariach nauczycielskich udawało się neutralizować owe zawirowania, bowiem wiodącą była wizja przyszłego nauczyciela oparta na etosowych wartościach zawodu.

Tabela została przygotowana przez autora rozprawy